

اقتدارگرایی ایرانی
در عهد قاجار

محمود سریع القلم



سرشناسه	: سریع القلم، محمود، ۱۳۳۸-، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور	: اقتدارگرایی ایرانی در عهد قاجار / محمود سریع القلم.
مشخصات نشر	: تهران: نشر قرزان روز، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۶ ص.
شابک	: ۷-۳۵۲-۳۲۱-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: تمایه.
موضوع	: اقتدارگرایی — ایران — تاریخ — قرن ۱۲ ق- ۱۴
موضوع	: فرهنگ سیاسی — ایران — تاریخ
موضوع	: ایران — تاریخ — قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق.
موضوع	: ایران — سیاست و حکومت — ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق.
شناخت افزوده	: سریع القلم، محمود، ۱۳۳۸-، گردآورنده
رده بندی کنگره	: ۷۱۳۹۰ الف ۴۵ / DSR1۳۱۱
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۷۴:
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۵۶۲۹۶۰



فَرزان

اقتدارگرایی ایرانی در عهد قاجار

نویسنده: محمود سریع القلم

چاپ اول: ۱۳۹۰؛ تیراژ: ۳۳۰۰ نسخه؛ قیمت: ۷۵۰۰ تومان

ناظر چاپ: مجتبی مقدم؛ طراح جلد: اتلیه گرافیک مؤسسه نشرشهر

حروف نگاری: حامد اژکان؛ لیتوگرافی: ارسوان

چاپ: شمشاد؛ صحافی: میراثین

حق چاپ و نشر محفوظ است.

خیابان ملاصدرا، بزرگراه کردستان شمالی، بن بست یکم، پلاک ۱۱، تهران ۳۳۵۲۴-۱۹۹۱۹

تلفن: ۸۸۸۷۲۴۹۹-۸۸۷۸۵۲۰۵؛ تلفکس (دورنگار): ۸۸۸۷۲۴۹۹

صندوق پستی: ۱۹۶۱۵/۵۷۶

E-mail: info@farzanpublishers.Com

www.Farzanpublishers.com

ISBN: 978-964-321-352-7

شابک: ۷-۳۵۲-۳۲۱-۹۶۴-۹۷۸

تقديم به ايرانيان زير ده سال، كه در آينده

برای كسب ثروت، به نهاد دولت نزديك نخواهند شد؛
برای افزايش قدرت كشور، ثروت توليد خواهند كرد؛
ظرفيت تقديزي و اصلاح تدريجي را در خود پديد خواهند آورد؛
از فرهنگ واكنش‌هاي سريع به خوشحالي، ارتقاء فرهنگي پيدا خواهند كرد؛
از فرهنگ شفاهي و غيردقيقي به فرهنگ مسئولانه مكتوب، انتقال تمدني پيدا خواهند نمود؛
از رفتارها و كارهاي کوتاه‌مدت به گستره درازمدت، رشد فكري پيدا خواهند كرد؛
تضعيف، تخريب و انتقام را از فرهنگ سياسي خود حذف خواهند نمود؛
به رشد فردي و استقلال فكري از طريق مطالعه حداقل دو ساعت در روز روي خواهند آورد؛
برای ايرانيان ديگر از رانندگي گرفته تا كسب قدرت، حقوق قائل خواهند شد؛
از رشد و موفقيت ديگران به طور واقعي خوشحال شده و درس خواهند آموزشت؛
غرور بي جا، حسادت و ناجوانمردي را به سكوت، احترام و گذاشت تبديل خواهند كرد؛
دروغ‌گويي و وارونه جلوه دادن واقعيته‌ها را از نظام معاشرتي خود با ديگران حذف خواهند نمود؛
برای كسب قدرت، به اصل رقابت و فرصت برای ديگران اعتقاد خواهند داشت؛
و پس از رسيدن به قدرت، فقط دوره محدودی، صرفاً برای تحقق كارهاي بزرگ، در قدرت خواهند ماند.

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۹
----------------	---

فصل اول

مقدمه نظری.....	۱۱
نظام اقتدارگرایی و پی‌آمدهای اجتماعی آن.....	۲۶
اقتدارگرایی، اندیشه و نقد اندیشه.....	۴۰
رقابت، زمان و اقتدارگرایی.....	۴۳
جایگاه تملق و بی‌اخلاقی در نظام اقتدارگرا.....	۴۶
نتیجه‌گیری.....	۵۰

فصل دوم

سقوط زندیه و ظهور قاجاریه.....	۵۵
نتیجه‌گیری.....	۷۸

فصل سوم

مقدمه نظری: مشکلات سیستم‌سازی در ایران.....	۸۳
آقا محمدخان.....	۱۰۰
فتحعلی شاه.....	۱۰۳

۱۱۴		محمدشاه
۱۲۱		ناصرالدین شاه
۱۳۴		مظفرالدین شاه
۱۳۹		تضادهای فلسفی و فکری در ایران
۱۵۴		محمدعلی شاه
۱۶۴		احمدشاه

فصل چهارم

۱۷۷		خروج از اقتدارگرایی: یک بررسی مقایسه‌ای
-----	-------	---

فصل پنجم

۲۱۳		نتیجه‌گیری
-----	-------	------------

۲۲۹		نمایه
-----	-------	-------

پیش گفتار

تاریخ ملت‌ها به وضوح نشان می‌دهد که برای اصلاح هر نوع نارسایی، ابتدا فکر باید اصلاح شود. بار دیگر، تاریخ ملت‌ها معرف این حقیقت است که بعضاً اصلاح یک فکر چند قرن به طول انجامیده است. تا زمانی که بخش اعظم یک جامعه و اکثریت قابل توجه نخبگان ابزاری و نخبگان فکری به نوعی اجماع پیرامون اصلاح یک فکر دست نیابند، فکر غلط گذشته با جلوه‌های گوناگون تداوم پیدا خواهد کرد. پس از اصلاح فکر، ساختارهای لازم جهت اعمال فکر جدید و منطقی باید طراحی گردد که خود نیز چالشی عظیم است.

اقتدارگرایی ایرانی برخلاف آنچه که بعضی تصور می‌کنند، ضرورتاً یک پدیده دولتی نیست بلکه در ناخودآگاه فرهنگ عمومی جاری و فعال است. نه تنها عامه مردم بلکه قشر عظیمی از تحصیل کرده‌های ایرانی اعم از اساتید دانشگاه، مهندسان و پزشکان، خصایص اقتدارگرایی را بدون آنکه خود معترف باشند در افکار و رفتار خود حمل می‌کنند. از این‌رو، خروج از اقتدارگرایی با ترجمه چند کتاب، برگزاری تعدادی میتینگ سیاسی و ایراد سخنرانی به دست نمی‌آید.

تجربه ایرانی از مشروطه‌خواهی به بعد و تکرار فراز و نشیب‌ها، دو نوع نارسایی شناختی را نمایان می‌کند: ضعف در شناخت ریشه‌های رفتار فرهنگی ایرانیان و ضعف شناخت جوامعی که با مشقت، کار فکری

و تشکل از اقتدارگرایی خارج شده‌اند. برخلاف مبانی نظری برخی از نویسندگان ایرانی که توسعه سیاسی را شرط خروج از اقتدارگرایی می‌دانند، تاریخ شرق اروپا، آمریکای لاتین، ترکیه و شرق آسیا معرف این حقیقت است که مادامی که مردم به لحاظ معیشتی گرفتار حقوق دولت هستند، فرصت فکر کردن مستقل و تغییر مستقل را پیدا نخواهند کرد.

تفاوت ایران و ژاپن که هم‌زمان تغییر را حدود صد و چهل سال پیش آغاز کردند در این نکته نهفته است. طی صد و سه سال گذشته، درآمد نفت ایران حدود هزار میلیارد دلار بوده است. در حالی که فقط طی ده سال اخیر مردم ژاپن سالانه به طور میانگین ۵۰۰۰ میلیارد دلار تولید کرده‌اند. با مطالعه حیل این تفاوت، می‌توان بسیاری از معضلات نظری توسعه ایران را حل کرد.

این کتاب در ادامه تحقیقات فرهنگ و توسعه نویسنده طی دو دهه گذشته است. کتاب فرهنگ سیاسی ایران (۱۳۸۷)، مقدمه‌ای نظری بر این کتاب است. امید است پس از این کتاب، فرصتی برای مطالعه دوره پهلوی و تحولات پس از انقلاب نیز فراهم آید. از همه دوستان علمی، اجرایی و دانشجویان دانشگاه که با نقدهای خود به اصلاح متن این کتاب مساعدت کردند، تشکر می‌نمایم. از جناب آقای جلال شمسیان و محسن شکوری مقدم جهت راهنمایی‌های سازنده و حمایت آن‌ها سپاسگزاری می‌نمایم. همچنین از زحمات جناب آقای اصغر نوری در نهایی‌سازی کتاب تشکر می‌کنم. از خدمات اداری و پیگیری‌های مستمر سرکار خانم ریما میناسخاچیان و آقای مجتبی جلودار مقدم در نشر فرزانه روز نیز بسیار سپاسگزارم. طبیعی است همه آفات و لغزش‌های علمی متن، از آن نویسنده است.

محمود سریع‌القلم

تابستان ۱۳۹۰